YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)
2 päivänä lokakuuta 2003 *

Asiassa C-199/99 P,

Corus UK Ltd, aiemmin British Steel plc, kotipaikka Lontoo (Yhdistynyt kuningaskunta), edustajinaan solicitor P. Collins ja solicitor M. Levitt, prosessiosoite Luxemburgissa,

valittajana,

jossa valittaja vaatii muutoksenhaussaan Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen (laajennettu toinen jaosto) asiassa T-151/94, British Steel vastaan komissio 11.3.1999 antaman tuomion (Kok. 1999, s. II-629) kumoamista,

ja jossa valittajan vastapuolena on:

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään J. Currall ja W. Wils, avustajanaan barrister J. Flynn, prosessiosoite Luxemburgissa,

vastaajana ensimmäisessä tuomioistuimessa

* Oikeudenkäyntikieli: englanti.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Wathelet sekä tuomarit D. A. O. Edward, A. La Pergola, P. Jann (esittelevä tuomari) ja S. von Bahr,

julkisasiamies: C. Stix-Hackl,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies M.-F. Contet,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan asianosaisten 31.1.2002 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 26.9.2002 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Corus UK Ltd, aiemmin British Steel plc, on yhteisöjen tuomioistuimeen 25.5.1999 toimittamallaan valituksella hakenut muutosta EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 49 artiklan nojalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiassa T-151/94, British Steel vastaan komissio, 11.3.1999 antamaan tuomioon

(Kok. 1999, s. II-629; jäljempänä valituksenalainen tuomio), jolla on hylätty osittain valittajan kanne, jossa se vaati EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan soveltamisesta Euroopan teräspalkkituottajien sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin 16 päivänä helmikuuta 1994 tehdyn komission päätöksen 94/215/EHTY (EYVL L 116, s. 1; jäljempänä riidanalainen päätös) kumoamista. Tällä päätöksellä komissio määräsi valittajalle sakon EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan mukaisesti.

Tosiseikat ja riidanalainen päätös

2 Valituksenalaisesta tuomiosta ilmenee, että vuodesta 1974 lähtien Euroopan terästeollisuutta koetteli kriisi, johon liittyi ylitarjonta- ja ylikapasiteettiongelmiin johtanut kysynnän romahtaminen ja alhainen hintataso.

3 Komissio yritti hallita kriisiä yritysten vapaaehtoisin yksipuolisin sitoumuksin, jotka koskivat markkinoille saatetun teräksen määrää ja vähimmäishintoja (Simonet-ohjelma), tai ohje- ja vähimmäishinnoin (Davignon-ohjelma, Eurofer I -sopimus), minkä jälkeen vuonna 1980 se totesi EHTY:n perustamissopimuksen 58 artiklassa tarkoitetun ilmeisen kriisin olevan olemassa ja määräsi muun muassa teräspalkkien pakolliset tuotantokiintiöt. Tämä yhteisön järjestelmä päättyi 30.6.1988.

4 Jo ennen tätä päivämäärää komissio ilmoitti kiintiöjärjestelmän lopettamisesta useissa tiedonannoissa ja päätöksissä ja mainitsi, että tämän järjestelmän lopettaminen merkitsisi palaamista markkinoille, joilla yritykset kilpailevat keskenään vapaasti. Alalle oli kuitenkin edelleen tyypillistä tuotannon ylikapasiteetti, jota asiantuntijoiden mukaan oli vähennettävä riittävästi ja nopeasti, jotta yritykset voivat selviytyä maailmanlaajuisessa kilpailussa.

5 Heti kiintiöjärjestelmän lopettamisen jälkeen komissio perusti valvontajärjestelmän, johon sisältyi tilastojen kerääminen tuotannosta ja toimituksista, markkinoiden kehityksen seuranta sekä markkinatilannetta ja sen kehittymistä koskeva säännöllinen yhteydenpito yritysten kanssa. Alan yritykset, joista osa oli toimialajärjestö Euroferin jäseniä, olivat siten säännöllisesti yhteydessä pääosasto III:een (komission sisämarkkinoista ja teollisuusasioista vastaava pääosasto; jäljempänä PO III) yhteydenpitokokousten yhteydessä. Valvontajärjestelmä päättyi 30.6.1990, jolloin se korvattiin yksilöllisellä ja vapaaehtoisella ilmoitusjärjestelmällä.

6 Vuoden 1991 alussa komissio toimitti tarkastuksia muutaman terästeollisuusyrityksen ja tämän alan yritysten yhteenliittymän tiloissa. Komissio antoi 6.5.1992 näille yrityksille ja yhteenliittymille tiedoksi niitä vastaan esitetyt väitteet. Näitä yrityksiä kuultiin vuoden 1993 alussa.

7 Komissio teki 16.2.1994 riidanalaisen päätöksen, jossa se totesi 17 eurooppalaisen terästeollisuusyrityksen ja yhden niiden toimialajärjestön osallistuneen EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan vastaisesti eräisiin sopimuksiin, päätöksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin hintojen vahvistamiseksi, markkinoiden jakamiseksi ja teräspalkkien markkinoita yhteisön alueella koskevien luottamuksellisten tietojen vaihtamiseksi. Tällä päätöksellä komissio määräsi 14:lle tämän alan yritykselle sakkoja 1.7.1988—31.12.1990 tehdyistä kilpailusääntöjen rikkomisista.

Oikeudenkäyntimenettely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

8 Valittaja nosti 13.4.1994 ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa kanteen, jossa se vaati riidanalaisen päätöksen kumoamista.

9 Valituksenalaisessa tuomiossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyi kantajan kanteen osittain ja alensi sille määrättyä sakkoa.

Asianosaisten vaatimukset

10 Valittaja vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— kumoaa valituksenalaisen tuomion

— jos asia on ratkaisukelpoinen, kumoaa riidanalaisen päätöksen

— toissijaisesti alentaa valittajalle riidanalaisen päätöksen 4 artiklassa määrättyä ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen vahvistamaa sakkoa tai kumoaa sen

— velvoittaa komission suorittamaan valituksenalaisen tuomion tai riidanalaisen päätöksen kumoamisen perusteella takaisin maksettavalle sakolle tai sen osalle yhteisöjen tuomioistuimen oikeudenmukaiseksi katsoman korkokannan mukaista korkoa siltä ajanjaksolta, joka alkaa 2.6.1994, jolloin valittaja maksoi sakon, ja joka päättyy silloin, kun komissio maksaa sakon takaisin

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

11 Komissio vaatii, että yhteisöjen tuomioistuin

— hylkää valituksen

— velvoittaa valittajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Valitusperusteet

12 Valittaja esittää valituksensa tueksi kuusi valitusperustetta:

1) oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kohtuullisessa ajassa on rikottu;

2) riidanalaista päätöstä tehtäessä ei ole noudatettu olennaisia menettelysääntöjä;

3) EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaa on sovellettu virheellisesti;

4) ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on loukannut puolustautumisoikeuksia, kun se ei ole todennut, että valittajan puolustautumisoikeuksia on loukattu hallinnollisessa menettelyssä;

5) EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklaa on sovellettu virheellisesti riidanalaisen päätöksen sisältämien, sakon määrää koskevien perustelujen osalta,

6) EHTY:n perustamissopimuksen 33 artiklaa on sovellettu virheellisesti, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole kumonnut riidanalaisen päätöksen 1 artiklaa ennen 1.7.1988 tapahtuneiden kilpailusääntöjen rikkomisten osalta.

13 Valituksenalaisen tuomion kohdat, joita kussakin valitusperusteessa arvostellaan, mainitaan kyseisen valitusperusteen käsittelyn yhteydessä.

Valitus

Ensimmäinen valitusperuste

14 Ensimmäinen valitusperuste koskee Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) 6 artiklan rikkomista. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei myöntänyt valittajalle oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä kohtuullisessa ajassa.

15 Valitusperuste jakautuu kolmeen osaan, joita on tarkasteltava erikseen.

Ensimmäisen valitusperusteen ensimmäinen osa

16 Valittaja väittää, ettei oikeudenkäynti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ollut oikeudenmukainen. Asianosaisten prosessuaalista yhdenvertaisuutta ei ole taattu erityisesti siksi, että useat asiakirjat annettiin tiedoksi hyvin myöhäisessä vaiheessa. Vaikka suullinen käsittely alkoi 23.3.1998, ensinnäkin asiakirjat, jotka komissio toimitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa T-134/94, T-136/94, T-137/94, T-138/94, T-141/94, T-145/94, T-147/94, T-148/94, T-151/94, T-156/94 ja T-157/94, NMH Stahlwerke ym. vastaan komissio, 10.12.1997 antaman määräyksen (Kok. 1997, s. II-2293) johdosta, annettiin tiedoksi vasta 14.1.1998, toiseksi kuvaus sakon määrän laskentatavasta esitettiin 19.3.1998, kolmanneksi valittaja sai komission sen kokouksen lopullisen pöytäkirjan jäljennöksen, jossa päätös tehtiin, käyttöönsä vasta 20.3.1998 ja neljänneksi jotkut asiakirjat esitettiin vasta istunnossa.

17 Komissio toteaa tältä osin ensinnäkin, että 14.1.1998 tiedoksi annetut asiakirjat esitettiin kaksi kuukautta ennen istuntoa, jolloin valittajalla oli riittävästi aikaa tutustua niihin, toiseksi, että vaikka sakkojen laskentamenetelmä annettiin tiedoksi vasta 19.3.1998, tämä oli lisäys jo 19.1. ja 20.2.1998 annettuihin vastauksiin, kuten valituksenalaisen tuomion 66 kohdasta ilmenee, ja kolmanneksi, että vaikka lopullinen pöytäkirja esitettiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle 19.3.1998 ja annettiin valittajan saataville sitä seuraavana päivänä, tämän pöytäkirjan luonnos toimitettiin kuitenkin muutamia viikkoja aikaisemmin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen 16.2.1998 antaman määräyksen täytäntöönpanemiseksi, kuten valituksenalaisen tuomion 64 kohdassa todetaan. Lisäksi komissio kiistää sen, että valittaja olisi kohdannut vaikeuksia asiakirjojen myöhäisen tiedoksiantamisen vuoksi, huomauttaa, ettei valittaja mainitse mitään yksittäistä seikkaa, jonka osalta se olisi joutunut epäsuotuisaan asemaan arvostelemiensa olosuhteiden vuoksi, ja väittää, ettei valittaja vaatinut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siirtämään istuntoa tiettyjen valittajan mainitsemien asiakirjojen esittämispäivän vuoksi.

18 Vastauskirjelmässään valittaja riitauttaa komission väitteet. Se katsoo erityisesti, että komission vuoden 1998 tammi- ja helmikuussa toimittamat vastaukset olivat puutteellisia eikä niiden perusteella voitu arvioida sakkojen laskentatavan laillisuutta. Valittaja lisää pöytäkirjan lopullisen version osalta, ettei komissio noudattanut ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen selvää ja yksiselitteistä vaatimusta ja toimitti tämän asiakirjan vasta istuntoa edeltävänä päivänä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

19 On huomautettava, että puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen periaate on yhteisön oikeuden perusperiaate. Tämän periaatteen vastaista olisi se, että tuomioistuimen päätöstä perusteltaisiin tosiseikoilla ja asiakirjoilla, joihin asianosaiset tai edes yksi niistä ei ole voinut tutustua ja joihin ne eivät näin ollen voineet ottaa kantaa (yhdistetyt asiat 42/59 ja 49/59, SNUPAT v. korkea viranomainen, tuomio 22.3.1961, Kok. 1961, s. 99, 156, Kok. Ep. I, s. 95).

20 Aluksi on todettava, ettei valittaja osoita, millä tavoin kyseisten asiakirjojen väitteen mukaan myöhään tapahtunut esittäminen olisi aiheuttanut sille vahinkoa eli millä tavoin se olisi voinut puolustaa itseään paremmin, jos se olisi saanut asiakirjat haltuunsa aiemmin.

21 Joka tapauksessa on todettava, että edellä mainitussa asiassa NMH Stahlwerke ym. vastaan komissio annetun määräyksen johdosta 14.1.1998 tiedoksiannetut asiakirjat toimitettiin riittävän ajoissa ennen istuntoa, jotta valittaja saattoi tutustua niihin ja ottaa niihin kantaa.

22 Sakon laskentatavan osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 628 kohdassa, ettei kyse ollut riidanalaisen päätöksen lisäperusteluista. Asiakirja, jossa tätä laskentatapaa selitettiin, sisälsi kunkin yrityksen osalta yhden sivun mittaisen taulukon. Se toimitettiin 19.3.1998 tältä osin jo toimitettujen vastausten lisäksi. Kun otetaan huomioon lausumien esittämisen kesto 23.—27.3.1998 järjestetyssä istunnossa, ei vaikuta siltä, että tämän asiakirjan toimittaminen ainoastaan neljä päivää ennen istunnon alkua olisi voinut vahingoittaa valittajaa siten, ettei se olisi voinut tutustua sen sisältöön riittävästi voidakseen ilmoittaa kantansa siitä.

23 On myös todettava, että pöytäkirjan luonnos annettiin tiedoksi 22.1.1998. Pöytäkirjan alkuperäisen version mukainen kopio toimitettiin 19.3.1998 ainoastaan riidanalaisen päätöksen todistusvoimaisuuden tarkistamiseksi. Kun otetaan huomioon asianosaisten esittämät väitteet, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on esittänyt lyhyesti valituksenalaisen tuomion 104—116 kohdassa, vaikuttaa siltä, ettei tämän asiakirjan esittäminen muutamia päiviä ennen istuntoa loukannut puolustautumisoikeuksia.

24 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle istunnon aikana esitettyjen asiakirjojen osalta, joiden luonnetta valittaja ei täsmennä ja joiden merkitystä sen puolustautumisoikeuksien kannalta on näin ollen mahdotonta arvioida, tämän istunnon pöytäkirjasta ei ilmene, että valittaja olisi vastustanut niiden esittämistä.

25 Näistä seikoista seuraa, ettei valittaja ole osoittanut, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi loukannut puolustautumisoikeuksia koskevaa periaatetta, kun se ei huolehtinut siitä, että valittajalla olisi riittävä aika tutustua esitettyihin eri asiakirjoihin ja ottaa niihin kantaa.

26 Tämän vuoksi ensimmäisen valitusperusteen ensimmäinen osa on perusteeton.

Ensimmäisen valitusperusteen toinen osa

27 Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toiminut säännöstenvastaisesti todistajien kuulemisen osalta.

28 Valittajalla ei ollut mahdollisuutta kuulustella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen kuulemaa kolmea todistajaa ennen istuntoa eikä sille ollut tiedotettu näiden todistajien tulevien todistajanlausuntojen sisällöstä. Lisäksi siltä oli evätty oikeus esittää heille kysymyksiä tai yleisemmin riitauttaa niiden esittämät todisteet. Tämä valittajan oikeuksien loukkaus on valittajan mukaan vieläkin vakavampi sen vuoksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perusteli valituksenalaisessa tuomiossa kantaansa pääasiassa todistajien esittämillä todistajanlausunnoilla.

29 Komissio katsoo, että todistajien kuulemismenettely oli sääntöjenmukainen. Valittaja ei vetoa yhteenkään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen määräykseen, jota olisi rikottu. Komissio huomauttaa, että yhteisön oikeusjärjestyksessä todistajat ovat yhteisöjen tuomioistuimen todistajia eivätkä asianosaisten todistajia. Yksinomaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päättää todistajille esitettävistä kysymyksistä, ja sen harkintavallassa on, saavatko asianosaiset kuulustella heitä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

30 Koska todistajien kuulemismenettely määritetään nimenomaisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksessä, valittajan valitusperusteen tämän osan, joka koskee valittajan puolustautumisoikeuksien loukkaamista, voidaan katsoa olevan perusteltu ainoastaan siltä osin kuin valittaja osoittaa, että menettely on ollut säännöstenvastainen ja vaarantanut sen etua.

31 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 68 artiklan 4 kohdan toisessa ja neljännessä alakohdassa määrätään seuraavaa:

"Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kuulee todistajia kuulemistilaisuudessa, johon asianosaiset kutsutaan. Sen jälkeen kun todistaja on esittänyt kertomuksensa, presidentti voi asianosaisten pyynnöstä tai omasta aloitteestaan tehdä todistajalle kysymyksiä.

— —

Presidentin suostumuksella asianosaisten edustajat voivat tehdä todistajalle kysymyksiä."

32 Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa 23.3.1998 järjestetyn istunnon pöytäkirjasta ilmenee, laajennetun toisen jaoston puheenjohtaja ilmoitti jaoston aikomuksesta kuulla tiettyjä todistajia. Kyseisessä pöytäkirjassa todetaan, että asianosaiset eivät esittäneet huomautuksia tältä osin. Todistajien kuuleminen tapahtui julkisessa istunnossa, jossa asianosaiset olivat läsnä.

33 On todettava, ettei valittaja osoita sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi käsiteltävänä olevassa asiassa toiminut sääntöjenvastaisesti todistajia kuullessaan, eikä tämä käy ilmi millään muullakaan tavoin. Valittaja ei mainitse mitään kysymystä, jonka puheenjohtaja olisi jättänyt kysymättä tai ei olisi antanut kysyä, eikä todistajien kuulemispöytäkirjassa mainita yhtään tähän liittyvää vaatimusta.

34 Todistajien niiden lausuntojen osalta, joita on voitu käyttää todisteina, riittää, kun todetaan, että valittajalla on ollut mahdollisuus keskustella niistä lausumien esittämiseen varatussa istunnossa, joka — kuten tämän tuomion 22 kohdassa huomautetaan — järjestettiin 23.—27.3.1998. Ei myöskään vaikuta siltä, että valittaja olisi esittänyt ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle vaatimusta siitä, että se olisi saanut tutkia tai kommentoida näitä lausuntoja aiemmin.

35 Tästä seuraa, että ensimmäisen valitusperusteen toinen osa on perusteeton.

Ensimmäisen valitusperusteen kolmas osa

36 Valittaja moittii ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että oikeudenkäyntimenettely kesti liian kauan.

37 Valittaja toteaa, että valituksen jättämisestä valituksenalaisen tuomion julistamiseen kului 59 kuukautta. Tuomio annettiin lähes vuoden kuluttua ratkaisuharkinnan aloittamisesta. Eri viivytysten vuoksi jaoston puheenjohtaja oli

vaihtunut eikä suullisessa käsittelyssä paikalla olleista viidestä tuomarista kaksi osallistunut enää päätösharkintaan. Valittajan mukaan tämä on estänyt asian selvittämisen jatkuvuuden ja esiin tuotujen kysymysten perusteellisen tutkimisen.

38 Komissio katsoo, että jos verrataan oikeudenkäyntimenettelyn kestoa tässä asiassa yhteisöjen tuomioistuimen asiassa C-185/95 P, Baustahlgewebe vastaan komissio, 17.12.1998 antamassaan tuomiossa (Kok. 1998, s. I-8417) tutkimaan oikeudenkäyntimenettelyyn, on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käyty oikeudenkäyntimenettely ei käsiteltävänä olevassa asiassa kestänyt liian kauan. Komission mukaan on otettava huomioon ainakin kyseisessä tuomiossa tarkoitetut "poikkeukselliset olosuhteet", kuten uudet asiakirjojen esittämiseen liittyvät kysymykset ja vaadittujen oikeudenkäyntiasiakirjojen määrä.

39 Komissio toteaa lisäksi, ettei jaoston puheenjohtajan vaihtuminen ole tavatonta, sillä se tapahtuu vuosittain. Myöskään se, että tuomareista kaksi ei osallistunut ratkaisuharkintaan, ei komission mukaan ole tavatonta, vaan ainoastaan seurausta heidän toimikautensa päättymisestä.

40 Valittaja väittää, että oikeudenkäyntimenettely on kokonaisuudessaan kestänyt liian kauan eikä näille viivästyksille voida esittää minkäänlaisia objektiivisia perusteita. Erityisesti ne viisitoista kuukautta, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin käytti siihen, että se tutki vähäistä määrää komission sisäisinä pitämiä asiakirjoja, olivat valittajan mukaan perusteettomia. Valittaja katsoo myös, että komission perustelut ovat epäluotettavia, sillä komissio on itse aiheuttanut useita viivästyksiä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

41 On huomautettava, että yhteisön oikeuden yleistä periaatetta, jonka mukaan jokaisella on oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, ja erityisesti oikeutta kohtuullisen ajan kuluessa käytävään oikeudenkäyntiin sovelletaan myös niihin oikeudenkäynteihin, joiden kohteena on komission päätös siitä, että yritykselle määrätään sakkoa kilpailusääntöjen rikkomisesta (em. asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomion 21 kohta ja yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P—C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, Kok. 2002, s. I-8375, 179 kohta).

42 Käsittelyajan kohtuullisuutta on arvioitava kunkin asian ominaispiirteiden perusteella ja erityisesti sen perusteella, mikä merkitys oikeusriidalla on asianosaiselle, asian monitahoisuuden perusteella sekä kantajan ja toimivaltaisten viranomaisten käyttäytymisen perusteella (em. asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomion 29 kohta ja em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 187 kohta).

43 Yhteisöjen tuomioistuin on todennut tältä osin, ettei arviointiperusteiden luettelo kuitenkaan ole tyhjentävä eikä käsittelyajan kohtuullisuuden arviointi edellytä asian olosuhteiden järjestelmällistä tarkastelua kunkin arviointiperusteen valossa, kun menettelyn kesto vaikuttaa perustellulta yhden ainoan arviointiperusteen nojalla. Näitä arviointiperusteita käyttäen ratkaistaan, onko jonkin asian käsittelyaika ollut perusteltu vai ei. Niinpä asian monitahoisuudella tai kantajan viivästystä aiheuttavalla käyttäytymisellä voidaan perustella menettelyn ensi näkemältä liian pitkää kestoa. Käsittelyajan voidaan toisaalta katsoa olleen kohtuullista pidempi pelkästään yhden ainoan arviointiperusteen valossa, erityisesti silloin, kun menettelyn kesto on seurausta toimivaltaisten viranomaisten käyttäytymisestä. Tietyn hallintovaiheen kestoa voidaan tarvittaessa pitää heti kohtuullisena, kun se vaikuttaa olevan kyseisenlaisten asioiden keskimääräisen käsittelyajan mukainen (em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 188 kohta).

44 Käsiteltävänä olevassa asiassa on huomautettava, että oikeudenkäyntimenettely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa alkoi valittajan nostettua kumoamiskanteen riidanalaisesta päätöksestä 13.4.1994 ja päättyi valituksenalaisen tuomion antamiseen 11.3.1999. Menettely kesti siis lähes viisi vuotta.

45 Tällainen kesto on ensi näkemältä huomattava. On kuitenkin muistettava, että 11 yritystä nosti kumoamiskanteen samasta päätöksestä neljällä eri oikeudenkäyntikielellä.

46 Kuten valituksenalaisen tuomion 51—57 kohdassa huomautetaan, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on täytynyt käsitellä useita riitautuksia, jotka koskevat oikeutta tutustua hallinnolliseen menettelyyn liittyviin asiakirjoihin. Komissio toimitti 24.11.1994 yhteensä noin 11 000 riidanalaiseen päätökseen liittyvää asiakirjaa, mutta vetosi samalla siihen, ettei asianomaisille yrityksille annettaisi tietoja liikesalaisuuksia sisältävistä asiakirjoista eikä komission sisäisistä asiakirjoista, minkä vuoksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen täytyi kuulla asianosaisia tältä osin, tutustua kaikkiin asiakirjoihin ja määrittää, mihin asiakirjoihin kukin asianosainen sai tutustua.

47 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on yhdistetyissä asioissa T-134/94, T-136/94, T-137/94, T-138/94, T-141/94, T-145/94, T-147/94, T-148/94, T-151/94, T-156/94 ja T-157/94, NMH Stahlwerke ym. vastaan komissio, 19.6.1996 antamallaan määräyksellä (Kok. 1996, s. II-537) ratkaissut kysymyksen kantajien oikeudesta tutustua oikeudenkäyntiaineistoon sisältyviin komission toimittamiin sellaisiin asiakirjoihin, jotka ovat peräisin osaksi kantajilta itseltään, ja sellaisiin asiakirjoihin, jotka ovat peräisin tähän menettelyyn osallistumattomilta kolmansilta osapuolilta ja jotka komissio on luokitellut luottamuksellisiksi näiden kolmansien edun vuoksi.

48 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on edellä mainituissa yhdistetyissä asioissa NMH Stahlwerke ym. vastaan komissio 10.12.1997 antamallaan määräyksellä ratkaissut kantajien pyynnöt saada tutustua komission "sisäisiksi" luokittelemiin asiakirjoihin.

49 Muiden yritysten, joita riidanalainen päätös koskee, vireille saattamat asiat on yhdistetty asian selvittämistä ja suullista käsittelyä varten. Kuten valituksenalaisen tuomion 58—67 kohdassa todetaan, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräsi lukuisista asian selvittämistoimista tämän oikeudenkäyntimenettelyn valmistelemiseksi. Tässä yhteydessä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esitti kantajille useita kirjallisia kysymyksiä sekä määräsi asiakirjojen toimittamisesta ja todistajien kuulemisesta.

50 Suullinen käsittely päätettiin 27.3.1998 pidetyn istunnon lopuksi.

51 Valituksenalainen tuomio annettiin 11.3.1999 eli samana päivänä kuin kymmenen muuta tuomiota, joissa ratkaistiin riidanalaisesta päätöksestä nostetut kanteet.

52 Edellä esitetyn perusteella valituksenalaisen tuomion antamiseen päättyneen oikeudenkäyntimenettelyn kestoa selittävät moitittuun sopimukseen osallistuneiden ja riidanalaisesta päätöksestä kanteen nostaneiden yritysten määrä, joka edellytti näiden eri kanteiden samanaikaista tutkimista, oikeudelliset kysymykset, jotka liittyivät oikeuteen saada tutustua komission mittavaan asiakirja-aineistoon, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen suorittama asiakirja-aineiston syvällinen tutkiminen ja menettelymääräyksissä sille asetetut kielivaatimukset.

53 Ei voida pätevästi väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi ollut toimimatta useiden kuukausien ajan, vaikka sen tutkittavina oli ainoastaan pieni määrä asiakirjoja. Tältä osin on riittävää viitata valituksenalaisen tuomion 51—57 kohtaan, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin mainitsi menettelyn, joka on tarpeen komission asiakirjoihin tutustumisen järjestämiseksi.

54 Toisin kuin valittaja väittää, komissio ei voi olla vastuussa menettelyn viivästymisestä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimeen 25.10.1994 saapuneessa kirjeessä esitetyn vaatimuksen johdosta komissio toimitti asiakirjansa kirjaamoon 24.11.1994 lähtien. Sen ei voida katsoa olevan vastuussa tiettyihin asiakirjoihin tutustumiseen liittyvistä, useimmiten uusista oikeudellisista ongelmista, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on pitänyt ratkaista määräyksin tutkittuaan asiakirjat, jotka on riitautettu. Komissio ei myöskään vaikuta toimittaneen muita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen vaatimia asiakirjoja liian myöhään.

55 Suullisen käsittelyn päättämisen ja valituksenalaisen tuomion julistamisen välillä kuluneesta lähes vuoden pituisesta ajanjaksosta on todettava, että kun otetaan huomioon tämän tuomion 52 kohdassa mainitut olosuhteet, sitä ei ole pidettävä liian pitkänä.

56 Edellä esitetyn perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käydyn oikeudenkäyntimenettelyn kesto on perusteltu, kun otetaan huomioon asian erityinen monimutkaisuus.

57 Valittaja ei ole osoittanut, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestystä olisi rikottu siltä osin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiaa käsittelevän jaoston puheenjohtaja vaihtui ja kaksi tuomaria olivat estyneitä osallistumaan päätösharkintaan.

58 Ensimmäisen valitusperusteen kolmas osa on näin ollen perusteeton.

59 Tästä seuraa, että ensimmäinen valitusperuste on perusteeton.

Toinen valitusperuste

60 Toinen valitusperuste koskee sitä, että riidanalaista päätöstä tehtäessä ei ole noudatettu olennaisia menettelysääntöjä.

61 Valittaja väittää ensinnäkin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen, kun se on valituksenalaisen tuomion 137 kohdassa katsonut, ettei yhtäältä riidanalaisen päätöksen versioiden C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 ja toisaalta valittajalle tiedoksiannettujen versioiden välillä ollut mitään aineellista eroa.

62 Toiseksi valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellut riidanalaisen päätöksen todistusvoimaiseksi saattamista koskevaa arviointiaan riittämättömällä ja ristiriitaisella tavalla. Se, että pöytäkirjan valokopio oli ollut samassa laatikossa kuin asiakirjojen C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 kopiot, kun se annettiin komission asiamiehelle ja kun tämä antoi sen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle, ei valittajan mielestä tue millään tavalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olettamaa, jonka mukaan nämä asiakirjat oli liitetty pöytäkirjan alkuperäiseen versioon komission työjärjestyksen, sellaisena kuin se on muutettuna 17.2.1993 tehdyllä komission päätöksellä 93/492/Euratom, EHTY, ETY (EYVL L 230, s. 15), 16 artiklan vaatimusten mukaisesti. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valituksenalaisen tuomion 149 kohdassa tehnyt virheen pitäessään sitä, että komission pääsihteeri oli todistanut valokopion oikeaksi, todisteena pöytäkirjan allekirjoittamisesta. Valittajan mukaan valokopio ei todista millään lailla alkuperäisen asiakirjan

todistusvoimaisuutta: se, että pöytäkirja vastasi kyseisessä työjärjestyksessä asetettuja vaatimuksia, olisi voitu näyttää toteen vain esittämällä pöytäkirjan alkuperäiskappale.

63 Kolmanneksi valittaja katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt tarkistaa todistusvoimaiseksi saattamisen päivämäärä, sillä ei voida olettaa, että todistusvoimaiseksi saattaminen olisi tapahtunut pöytäkirjan hyväksymispäivänä.

64 Komissio väittää, että valitusperuste on jätettävä tutkimatta, koska siinä arvostellaan tosiseikkojen arviointia, ja toissijaisesti, että se on perusteeton.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

65 Aluksi on huomautettava, että kuten HT 32 d artiklan 1 kohdasta ja EHTY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklasta seuraa, muutosta voidaan hakea vain oikeuskysymyksiä koskevilta osin. Näin ollen ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toimivaltainen määrittämään merkityksellisen tosiseikaston ja arvioimaan sitä sekä arvioimaan todistusaineistoa, paitsi jos tämä tosiseikasto ja todistusaineisto on otettu huomioon vääristyneellä tavalla (ks. vastaavasti asia C-136/92 P, komissio v. Brazzelli Lualdi ym., tuomio 1.6.1994, Kok. 1994, s. I-1981, 49 ja 66 kohta; yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P—C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, Kok. 2002, s. I-8375, 194 kohta ja asia C-312/00 P, komissio v. Camar ja Tico, tuomio 10.12.2002, Kok. 2002, s. I-11355, 69 kohta).

66 On todettava, että tässä yhteydessä valittaja riitauttaa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteuttaman todistusaineiston arvioinnin. Toisessa valitusperusteessa riitautetaan seuraavat valituksenalaisen tuomion kohdat:

— 146 kohta, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oletti, että asiakirjat C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 oli liitetty pöytäkirjaan

— 147 kohta, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, ettei ole osoitettu ainoatakaan sisällöllistä eroavuutta tiedoksiannetun riidanalaisen päätöksen version ja pöytäkirjaan liitetyn version välillä

— 148 kohtaan, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että asiakirjat C(94) 321/2 ja C(94) 321/3 oli katsottava tulleen saatetuiksi todistusvoimaisiksi komission puheenjohtajan ja pääsihteerin kirjoitettua nimikirjoituksensa pöytäkirjan ensimmäiselle sivulle

— 149 kohtaan, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että komission pääsihteerin viran haltijan todistus jäljennöksen oikeellisuudesta on laillisesti pätevä todiste siitä, että pöytäkirjan alkuperäiskappaleessa on komission puheenjohtajan ja pääsihteerin omakätiset nimikirjoitukset, ja

— 151 kohtaan, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että komission puheenjohtaja ja pääsihteeri ovat asianmukaisesti allekirjoittaneet pöytäkirjan 23.2.1994.

67 Sen osalta, onko tarpeen vaatia alkuperäisen pöytäkirjan esittämistä, on huomautettava, että yhteisöjen tuomioistuinten tehtävänä on asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella päättää asiakirjan esittämisen tarpeellisuudesta asian selvittämistoimiin sovellettavien työjärjestyksen määräysten mukaisesti. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 49 artiklan ja 65 artiklan b kohdan määräyksistä ilmenee, että asiakirjojen esittäminen on niitä asian selvittämistoimia, joita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi määrätä milloin tahansa (asia C-286/95 P, komissio v. ICI, tuomio 6.4.2000, Kok. 2000, s. I-2341, 49 ja 50 kohta).

68 Valituksenalaisen tuomion 149 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli sille toimitettua pöytäkirjan jäljennöstä ja katsoi sen, että asiakirjan ensimmäisellä sivulla on leima "jäljennöksen oikeaksi todistaa pääsihteeri Carlo Trojan" ja että tähän leimaan on kirjoitettu komission pääsihteerin viran haltijan Trojanin omakätinen nimikirjoitus, riittävän osoittamaan sen, että tämä jäljennös on samanlainen kuin alkuperäinen asiakirja.

69 Kuten tämän tuomion 65 kohdassa huomautetaan, ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toimivaltainen arvioimaan asiakirjan todistusarvon, kuten se on tehnyt valituksenalaisen tuomion 149 kohdassa, eikä yhteisöjen tuomioistuin periaatteessa voi valvoa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaisun laillisuutta tältä osin.

70 Kun otetaan huomioon se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella oli käytössään tämä pöytäkirjan jäljennös, jonka oikeellisuuden se tunnusti, sen ei tarvinnut ryhtyä selvittämään asiaa lisää vaatiakseen alkuperäistä asiakirjaa, jos se katsoi, ettei tällainen toimenpide ollut tarpeen asian näyttämiseksi toteen (ks. vastaavasti em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 404 kohta).

71 Näin ollen toinen valitusperuste on osittain jätettävä tutkimatta ja se on osittain perusteeton.

Kolmas valitusperuste

72 Kolmas valitusperuste koskee EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan virheellistä soveltamista. Valitusperuste jakautuu kahteen osaan, joista ensimmäinen koskee todistusaineiston oikeudellisesti virheellistä tulkintaa ja toinen kyseisen määräyksen virheellistä tulkintaa.

Kolmannen valitusperusteen ensimmäinen osa

73 Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen suorittama niiden todisteiden, joiden perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut valittajan osallistuneen EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 artiklan vastaisesti hintojen vahvistamista sekä tietojenvaihtojärjestelmää koskeviin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, oikeudellinen arviointi on virheellinen, koska siinä ei ole otettu huomioon sen omia myöhempiä toteamuksia, jotka koskevat niiden keskustelujen tarkoitusta, asiayhteyttä ja kohdetta, joihin kyseessä olevat yritykset olivat osallistuneet teräsalalla ilmeisen kriisitilanteen jälkeen luodun valvontajärjestelmän yhteydessä.

74 Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 656 kohdassa, että valmistautuakseen komission kanssa pidettyihin kokouksiin yritysten oli kokoonnuttava etukäteen ja vaihdettava mielipiteitä markkinoiden taloudellisesta tilanteesta ja tulevaisuuden näkymistä erityisesti hintojen osalta. Tällaiset kokoukset olivat valittajan mukaan alan valvontajärjestelmän onnistumisen kannalta tarpeellisia. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen todistajana kuuleman PO III:n entisen virkamiehen Kutscherin todistajanlausunnosta ilmenee valittajan mukaan, että suotuisassa taloudellisessa tilanteessa hintojen korotukset voivat tapahtua samanaikaisesti ilman sopimustakin. Näin ollen valituksenalaisen tuomion perustelut ovat valittajan mukaan ristiriitaiset ja riittämättömät.

75 Komissio katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki perusteellisesti eri rikkomisia koskevan todistusaineiston, ja toteaa, ettei valittaja vetoa siihen, että todistusaineisto olisi otettu huomioon vääristyneellä tavalla.

76 Komission mukaan on virheellistä katsoa, että valittajan ei voitaisi todeta osallistuneen kilpailunvastaisiin menettelytapoihin siksi, että komission kanssa pidettiin kokouksia. Ensinnäkin tämä väite voi komission mukaan koskea ainoastaan niitä kilpailusääntöjen rikkomisia, jotka on väitteen mukaan toteutettu Euroferin niin kutsutun "teräspalkkikomitean" toiminnan yhteydessä, eikä hintojen vahvistamista ja markkinoiden jakamista koskevia sopimuksia. Toiseksi komissio viittaa valituksenalaisen tuomion 539 kohtaan sekä 575—579 kohtaan, joista ilmenee, että menettelyt, joihin kyseessä olevien yritysten on katsottu syyllistyneen, olivat täysin erillisiä komission kanssa pidetyistä tiedotuskokouksista.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

77 On todettava, ettei valittaja esitä mitään perusteluja, jotka kyseenalaistaisivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 539—576 kohdassa esittämän arvioinnin. Kyseisissä kohdissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on osoittanut, että kyseessä olevat yritykset olivat salanneet komissiolta niiden käymien kilpailua rajoittavien keskustelujen ja niiden tekemien sopimusten olemassaolon ja sisällön. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 577 kohdassa, että EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 4 kohdan määräykset ovat joka tapauksessa sisällöltään objektiivisia ja velvoittavat sekä yrityksiä että komissiota, joka ei voi vapauttaa yritystä niistä.

78 Erityisesti valittaja ei riitauta valituksenalaisen tuomion 547—557 kohtaa, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, ettei ole osoitettu, että PO III:n virkamiehet olisivat olleet tietoisia hintojen vahvistamista koskevista sopimuksista.

79 Valituksenalaisen tuomion 656 kohdan osalta, johon valittaja perustaa väitteensä valituksenalaisen tuomion perustelujen ristiriitaisuudesta, on todettava, että se kuuluu tuomion siihen osaan, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutkii rikkomisten taloudellisia vaikutuksia arvioidakseen, oliko sakon määrä vahvistettu suhteellisuusperiaatteen vastaisesti.

80 Valituksenalaisen tuomion tässä osassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin siis tutki yhtä niistä arviointiperusteista, joita yleensä käytetään arvioitaessa rikkomisen vakavuutta, ja korosti valituksenalaisen tuomion 650 kohdassa, että EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkominen voidaan todeta ja sakko määrätä kyseisen artiklan 5 kohdan perusteella silloinkin, kun kilpailunvastaisia vaikutuksia ei ole. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 651 kohdassa, kilpailunvastaisen menettelytavan vaikutukset ei näin ollen ole ratkaiseva peruste arvioitaessa sakon asianmukaista määrää. Menettelytavan suunnitelmallisuuteen liittyvillä seikoilla voi olla suurempi merkitys kuin sen vaikutuksiin liittyvillä seikoilla, varsinkin kun kyse on sellaisinaan vakavista rikkomisista, kuten hintojen vahvistamisesta ja markkinoiden jakamisesta, joihin käsiteltävänä olevassa asiassa on syyllistytty.

81 Valittajan mainitsemaa valituksenalaisen tuomion 656 kohdan lausetta ei voida tarkastella erikseen, vaan se on nähtävä osana ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyn kulkua. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jatkoi päättelyään kyseisessä 658 kohdassa ja katsoi, että kun otetaan huomioon komission toiminta, tässä asiassa tehtyjen rikkomisten vaikutuksia ei voida määritellä pelkästään vertaamalla kilpailua rajoittavista sopimuksista johtunutta tilannetta tilanteeseen, jossa yritykset eivät olisi lainkaan pitäneet yhteyttä keskenään. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mukaan oli asianmukaisempaa verrata kyseisistä sopimuksista johtunutta tilannetta sellaiseen PO III:n tarkoittamaan ja hyväksymään tilanteeseen, jossa yritysten oletettiin kokoontuvan ja keskustelevan muun muassa tulevia hintoja koskevista ennusteistaan yleisellä tasolla.

82 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei näin ollen ole toiminut ristiriitaisesti, kun se on ottanut huomioon komission toiminnan arvioidessaan rikkomisten

taloudellisia vaikutuksia ja todennut, ettei tämä toiminta vaikuttanut millään tavalla siihen, tiesivätkö kyseessä olevat yritykset varmasti, että moititut menettelytavat olivat kilpailunvastaisia.

83 Tästä seuraa, ettei kolmannen valitusperusteen ensimmäinen osa ole perusteltu.

Kolmannen valitusperusteen toinen osa

84 Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan tulkinta perustuu ristiriitaisiin perusteluihin ja sen asiayhteyden väärään arviointiin, jossa tätä määräystä on sovellettava.

85 Valittaja arvostelee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamuksia lisäksi toistosta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin nimittäin totesi ensin ainoastaan todistusaineiston perusteella, että EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaan kohdistuvat rikkomiset on näytetty toteen, ja päätteli tämän perusteella, että valittajan väitteet tämän määräyksen tulkinnasta ovat merkityksettömiä. Näin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kiisti, että EHTY:n perustamissopimuksen 46—48 ja 60 artiklalla olisi tämän tulkinnan kannalta merkitystä. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt tutkia kyseisen 65 artiklan 1 kohdan tulkintaa koskeva kysymys ennen sen tutkimista, oliko rikkomiset näytetty toteen.

86 Valittaja katsoo myös, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tulkinnut "tavanomaisen kilpailun" käsitettä virheellisesti, kun se ei ottanut huomioon vaikutuksia, joita perustamissopimuksen eri tavoitteiden noudattamisella voi olla tämän käsitteen sisällön kannalta, eikä EHTY:n perustamissopimuksen 46—48 artiklan vaikutusta.

87 Valittajan mukaan valituksenalaisen tuomion perustelut ovat tältä osin ristiriitaisia, sillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin otti valituksenalaisen tuomion 658 kohdassa huomioon komission "tavanomaisen kilpailun" käsitteen sisällön osalta luoman epätietoisuuden sakkojen määrää vahvistaessaan mutta ei ottanut tätä monimerkityksisyyttä huomioon tulkitessaan EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklaa.

88 Tulkittuaan "tavanomaisen kilpailun" käsitettä väärin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 256 kohdassa valittajan mukaan virheellisesti, että valittaja osallistui yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskivat hintoja Yhdistyneen kuningaskunnan markkinoilla, vaikka valittajan menettely oli seurausta komission luomasta valvontajärjestelmästä.

89 Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on lisäksi todennut virheellisesti, että valittaja oli osallistumalla tietojenvaihtojärjestelmään teräspalkkikomiteassa syyllistynyt EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan erilliseen rikkomiseen, vaikkei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole osoittanut rikkomisen erillisyyttä tekemällä johdonmukaista eroa yhtäältä hintojen vahvistamista ja markkinoiden jakamista koskevien sopimusten kilpailunvastaisiksi väitettyjen vaikutusten ja toisaalta tietojenvaihtojärjestelmän vaikutusten välillä.

90 Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei valittajan mukaan ottanut arvioinnissaan huomioon neuvotteluja, joita väistämättä käytiin komission luoman valvontajärjestelmän yhteydessä.

91 Lisäksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen suorittama kyseessä olevien markkinoiden rakenteen arviointi perustuu valittajan mukaan puutteellisiin perusteluihin, jotka on kokonaisuudessaan esitetty valituksenalaisen tuomion 390 kohdassa. Tässä kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin valittajan mukaan totesi, että relevantit markkinat olivat oligopolistiset, arvioimatta niiden

rakennetta taloudellisesti. Markkinoiden rakenne kuitenkin poikkeaa rakenteesta, jota on pidetty oligopolistisena yrityskeskittymien valvonnasta 21 päivänä joulukuuta 1989 annettuun neuvoston asetukseen (ETY) N:o 4064/89 (EYVL L 395, s. 1) perustuvassa komission päätöskäytännössä, EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan soveltamismenettelystä (IV/31.370 ja 31.446 — UK Agricultural Tractor Registration Exchange) 17 päivänä helmikuuta 1992 tehdyssä komission päätöksessä 92/157/ETY (EYVL L 68, s. 19) tai Saksan Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungenissa (laki kielletyistä kilpailunrajoituksista).

92 Komissio viittaa valituksenalaisen tuomion 156 kohtaan, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ilmoitti, kuinka se aikoo käsitellä kannetta, eli että se aikoo tutkia tosiseikkojen paikkansapitävyyden ennen kuin se tutkii riidanalaisessa päätöksessä käytetyn oikeudellisen luonnehdinnan oikeudellisen pätevyyden. Komissio katsoo, että tällainen menettely on asianmukainen eikä johtanut siihen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi tämän tutkinnan ensimmäisessä vaiheessa tehnyt päätelmiä, jotka olisivat vaikuttaneet toisen vaiheen tulokseen.

93 Komissio väittää, että valittaja ottaa vääristyneellä tavalla huomioon valituksenalaisen tuomion 658—660 kohdan sisällön, joissa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei todennut, että "tavanomaisen kilpailun" käsitettä olisi muutettava vaan pelkästään että komissio oli liioitellut riidanalaisessa päätöksessä todettujen hintojen vahvistamista koskevien sopimusten taloudellisia vaikutuksia.

94 EHTY:n perustamissopimuksen 46—48 artiklan osalta komissio huomauttaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisen tuomion 587 kohdassa, ettei kysymys komission informoimiseksi käydyistä yritysten välisistä keskusteluista ollut merkityksellinen. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että tämä ei ollut riidanalaisten sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen tarkoitus, että komissio ei ollut moittinut näitä keskusteluja ja että tällaiset markkinoiden kehityssuuntaa koskeneet keskustelut eivät merkinneet syyllistymistä riidanalaisessa päätöksessä todettuihin rikkomisiin. Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on näin ollen ollut oikeassa todetessaan, että kyseessä olevien yritysten toimintoja oli pidettävä EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan rikkomisina eivätkä ne kuuluneet "tavanomaisen kilpailun" käsitteen alaisuuteen.

95 Tietojenvaihtojärjestelmän osalta komissio katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on osoittanut valituksenalaisen tuomion 391—397 kohdassa, että järjestelmä rajoitti kilpailua rajoittamalla osallistujien päätöksenteon itsenäisyyttä, ja kyseisen tuomion 396 kohdassa, että sen tarkoituksena oli markkinoiden jakaminen viittaamalla vakiintuneeseen kaupankäyntiin. Komission mukaan on näin ollen virheellistä katsoa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi osoittanut, että kyse oli erillisestä kilpailusääntöjen rikkomisesta.

96 Komissio katsoo, että valittajan väite, jonka mukaan kyseessä olevat markkinat eivät ole oligopolistiset, on jätettävä tutkimatta, koska se on esitetty vasta muutoksenhakumenettelyssä. Komissio väittää lisäksi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on viitannut yhteisöjen tuomioistuimen asiassa 13/60, Geitling Ruhrkohlen-Verkaufsgesellschaft ym. vastaan korkea viranomainen, 18.5.1962 antamaan tuomioon (Kok. 1962, s. 165), jossa yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että markkinoiden oligopolistisen rakenteen vuoksi on entistä tärkeämpää turvata vielä jäljellä oleva kilpailu.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

97 On todettava, että kolmannen valitusperusteen toinen osa koostuu valituksenalaisesta tuomiosta esitetyistä eri arvosteluista.

98 Aluksi on todettava, että tiettyihin kolmannen valitusperusteen tässä osassa esitettyihin väitteisiin on jo vastattu tutkittaessa tämän valitusperusteen ensimmäistä osaa. Kyse on valituksenalaisen tuomion arvostelusta, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ensinnäkään ottanut huomioon PO III:n toimintaa todetessaan, että EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaa on rikottu, ja toiseksi se on esittänyt ristiriitaisia toteamuksia, kun se on todennut, että tätä 65 artiklaa on rikottu, ja ottanut kuitenkin seuraamusta määrittäessään huomioon komission luoman epätietoisuuden.

99 Ensiksi on tutkittava väite, joka koskee valituksenalaisen tuomion perustelujen virheellisyyttä, toiseksi väite, joka koskee "tavanomaisen kilpailun" käsitteen virheellistä tulkintaa, ja kolmanneksi väite, joka koskee erillisen rikkomisen toteamisen yhteydessä tapahtunutta oikeudellista virhettä.

100 Ensinnäkin väitteestä, jonka mukaan valituksenalaisen tuomion perustelut ovat virheelliset, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi rikkomiset ennen kuin se tutki kysymystä EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan tulkinnasta, on riittävää todeta, että kyseisen tuomion 155 ja 156 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esitti yleiskuvan vastauksestaan valittajan esittämiin, kyseisen määräyksen rikkomista koskeviin useisiin väitteisiin ja perusteluihin. Kyseisessä 156 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ilmoitti, että se aikoo tarkastaa tosiseikkojen paikkansapitävyyden ennen kuin se tarkastaa riidanalaisessa päätöksessä käytetyn oikeudellisen luonnehdinnan oikeudellisen pätevyyden.

101 Valituksenalaisen tuomion 239 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päätteli, että riidanalaisessa päätöksessä esitetyt tosiseikat pitivät paikkansa, että sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen oli osoitettu olevan olemassa ja että valittajan osallistuminen kyseisiin sopimuksiin ja yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin oli osoitettu.

102 Tästä seuraa, että kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin lausui näistä tosiseikoista, se ei todennut rikkomisia ennen kuin se tutki kysymystä EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan tulkinnasta. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ainoastaan tutki tosiseikkoja ennen kuin se tarkasti todettujen menettelyjen luonnehdinnan.

103 Toiseksi väitetyn "tavanomaisen kilpailun" käsitteen virheellisen tulkinnan osalta on todettava, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli valituksenalaisen tuomion 289—296 kohdassa EHTY:n perustamissopimuksen

65 artiklan 1 kohdan asiayhteyttä. Se myös arvioi valituksenalaisen tuomion 297—309 kohdassa, oliko tämän perustamissopimuksen 60 artiklalla merkitystä arvioitaessa valittajan moitittuja menettelytapoja EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan valossa. Valituksenalaisen tuomion 310 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tarkasteli EHTY:n perustamissopimuksen 46—48 artiklaa ja 311 kohdassa totesi, etteivät yritykset saa minkään tässä kohdassa mainitun määräyksen perusteella rikkoa kyseisen 65 artiklan 1 kohdassa olevaa kieltoa tekemällä sopimuksia tai noudattamalla sellaisia hintojen vahvistamista koskevia yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joista käsiteltävänä olevassa asiassa on kyse.

104 On todettava, että kaikki ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tältä osin esittämät perustelut ovat olleet oikeutettuja.

105 Kolmanneksi traktorimarkkinoihin liittyvän oikeuskäytännön mukaan (asia T-34/92, Fiatagri ja New Holland Ford v. komissio, tuomio 27.10.1994, Kok. 1994, s. II-905, Kok. Ep. XVI, s. II-89; asia T-35/92, Deere v. komissio, tuomio 27.10.1994, Kok. 1994, s. II-957, Kok. Ep. XVI, s. II-131; asia C-7/95 P, Deere v. komissio, tuomio 28.5.1998, Kok. 1998, s. I-3111 ja asia C-8/95 P, New Holland Ford v. komissio, tuomio 28.5.1998, Kok. 1998, s. I-3175), jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ja yhteisöjen tuomioistuin tutkivat tietojenvaihtosopimusta ensimmäistä kertaa EY:n perustamissopimuksen yhteydessä ja jossa esitetyt yleiset huomiot koskevat myös tilannetta, jossa sovelletaan EHTY:n perustamissopimusta, tietojenvaihtosopimus on kilpailumääräysten vastainen, jos se alentaa kyseessä olevien markkinoiden toimintaan liittyvän epävarmuuden astetta tai poistaa tämän epävarmuuden kokonaan ja tämän vuoksi rajoittaa yritysten välistä kilpailua (ks. erityisesti em. asia Deere v. komissio, yhteisöjen tuomioistuimen antaman tuomion 90 kohta).

106 Yhdenmukaistetun menettelytavan olemassaoloa osoittavat menettelytapojen yhteensovittamisen ja yhteistyön kriteerit eivät nimittäin täyttyäkseen suinkaan edellytä todellisen "suunnitelman" laadintaa, vaan niitä on tarkasteltava sellaisesta EY:n ja EHTY:n perustamissopimuksen kilpailua koskeville määräyksille ominaisesta näkökulmasta, jonka mukaan jokaisen yrityksen on itsenäisesti

määrättävä yhteismarkkinoilla noudatettavaksi aikomastaan toimintalinjasta ja niistä sopimusehdoista, joita se aikoo tarjota asiakaskunnalleen (em. asia Deere v. komissio, yhteisöjen tuomioistuimen antaman tuomion 86 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

107 Vaikka tämä itsenäisyysvaatimus ei suljekaan pois yritysten oikeutta sopeutua tehokkaasti kilpailijoidensa todettuun tai odotettuun käyttäytymiseen, sen vastaista on kuitenkin ehdottomasti se, että tällaiset yritykset olisivat keskenään minkäänlaisessa suorassa tai epäsuorassa yhteydessä, jonka tarkoituksena tai vaikutuksena olisi sellaisten kilpailuolosuhteiden muodostuminen, jotka eivät vastaisi tavanomaisia olosuhteita kyseisillä markkinoilla, kun otetaan huomioon tarjottujen tuotteiden tai palveluiden luonne, yritysten merkittävyys ja lukumäärä sekä kyseisten markkinoiden laajuus (em. asia Deere v. komissio, yhteisöjen tuomioistuimen antaman tuomion 87 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

108 Edellä mainitussa asiassa Deere vastaan komissio antamansa tuomion 88—90 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin vahvisti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyssään käyttämän yleisen oletuksen, jonka mukaan:

— todella kilpailluilla markkinoilla yritysten välinen läpinäkyvyys on periaatteessa osaltaan omiaan vaikuttamaan tarjoajien välistä kilpailua tehostavasti, koska tällaisessa tilanteessa se seikka, että yritys ottaa huomioon markkinoiden toiminnasta tietojenvaihtojärjestelmän ansiosta käytettävissään olevat tiedot muuttaakseen markkinakäyttäytymistään, ei ole tarjonnan hajautuneisuuden tähden omiaan vähentämään tai poistamaan muiden yritysten epävarmuutta niiden kilpailijoiden käyttäytymisen ennakoitavuuden suhteen

— kuitenkin voimakkaasti keskittyneillä oligopolistisilla markkinoilla markkinatietojen vaihto antaa yrityksille mahdollisuuden saada tietoonsa kilpailijoidensa markkina-asemat ja markkinastrategiat sekä siten on omiaan tuntuvasti vääristämään vielä jäljellä olevaa kilpailua yritysten kesken.

109 Edellä mainitussa asiassa Deere vastaan komissio antamansa tuomion 89 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin totesi, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli ottanut huomioon välitettyjen tietojen luottamuksellisuuden ja yksityiskohtaisuuden, tietojen välityksen määräaikaisen toistuvuuden sekä sen, että tiedot oli tarkoitettu ainoastaan tietojenvaihtoon osallistuville yrityksille, ei niiden kilpailijoille eikä kuluttajille.

110 Toteamuksesta, jonka mukaan käsiteltävänä olevassa asiassa teräspalkkimarkkinat olivat rakenteeltaan oligopolistiset, on todettava, että kyse on tosiseikkoja koskevasta arvioinnista, johon ei voida hakea muutosta yhteisöjen tuomioistuimessa. Tämä pätee myös toteamukseen tuotteiden homogeenisyydestä.

111 Kun otetaan huomioon tämän tuomion 105—109 kohdassa mainittu oikeuskäytäntö ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisen tuomion 383—390 kohdassa esittämät toteamukset, joista ilmenee, että kyseessä olevat tietojenvaihtojärjestelmät vähensivät epätietoisuutta markkinoiden toiminnasta, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tämän perusteella todennut valituksenalaisen tuomion 391 kohdassa aivan oikein, että nämä järjestelmät ovat vaikuttaneet huomattavasti niihin osallistuneiden yritysten päätöksenteon itsenäisyyteen. Kun otetaan huomioon valituksenalaisen tuomion 392—396 kohdassa esitetyt huomautukset, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on niiden perusteella oikeutetusti todennut valituksenalaisen tuomion 397 kohdassa, että näihin järjestelmiin osallistuneiden tuottajien päätöksenteon itsenäisyys on vähentynyt tuntuvasti.

112 Näin ollen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on perustellusti todennut, että tietojenvaihtojärjestelmä merkitsi erillistä kilpailusääntöjen rikkomista.

113 Edellä esitetyn perusteella kolmannen valitusperusteen toinen osa on perusteeton.

114 Tämän vuoksi kolmas valitusperuste on perusteeton.

Neljäs valitusperuste

115 Neljäs valitusperuste koskee oikeudellista virhettä, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valittajan mukaan tehnyt, kun se tutki ja hylkäsi valituksenalaisen tuomion 77—103 kohdassa väitteet, joiden mukaan komissio oli loukannut valittajan puolustautumisoikeuksia hallinnollisessa menettelyssä.

116 Valittajan mukaan asiakirjajulkisuutta koskevassa oikeuskäytännössä, sellaisena kuin se on vahvistettu asioissa T-30/91, T-31/91 ja T-32/91, Solvay v. komissio, 29.6.1995 annetuissa tuomioissa (Kok. 1995, s. II-1775, II-1821 ja II-1825) sekä asioissa T-36/91 ja T-37/91, ICI v. komissio, 29.6.1995 annetuissa tuomioissa (Kok. 1995, s. II-1847 ja II-1901), edellytetään seuraavien seikkojen ottamista huomioon:

— minkätyyppisiä väitteitä komissio esittää yritystä vastaan

— periaate, jonka mukaan komission tehtävänä ei ole määrittää, mitkä asiakirjat ovat tosiasiallisesti tai voivat olla merkityksellisiä, jotta yritys voi puolustautua komission väitteitä vastaan

— asianosaisten menettelyllisen yhdenvertaisuuden periaate, joka edellyttää, että yrityksellä on käytössään samat tiedot kuin komissiolla.

117 Valittaja väittää, että käsiteltävänä olevassa asiassa useat PO III:n osuutta koskevat asiakirjat ja todistajanlausunnot on annettu valittajan käyttöön vasta oikeudenkäyntimenettelyn aikana. Nämä asiakirjat olivat kuitenkin valittajan mukaan merkityksellisiä valittajan puolustuksen kannalta hallinnollisen menettelyn aikana.

118 Valittaja väittää myös, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arviointia, jonka mukaan komission tutkimus omasta osuudestaan täytti menettelylliset vaatimukset, rasittaa oikeudellinen virhe. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin esitti valittajan mukaan ristiriitaisia toteamuksia, kun se totesi, etteivät komission sisäiseen tutkimukseen liittyvät asiakirjat olleet merkityksellisiä valittajan puolustukselle hallinnollisessa menettelyssä, mutta määräsi ne esitettäviksi oikeudenkäyntimenettelyssä ja tukeutui niihin valituksenalaisen tuomion eri kohdissa.

119 Valittaja väittää vielä toisin kuin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on katsonut valituksenalaisen tuomion 101 kohdassa, että se, että yrityksillä on oikeus nostaa kanne ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, ei turvaa niiden menettelyllisiä oikeuksia riittävästi.

120 Tältä osin valittaja katsoo, että valituksenalaisen tuomion 320 kohta, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi valittajan väitteen, jonka mukaan komissio oli tiennyt rakenteen yhdenmukaistamisesta ja lisähinnoista ja hyväksyi sen, on ristiriidassa kyseisen tuomion 558 kohdan kanssa, jossa komission asia-

kirjan perusteella todettiin, että komissio todellakin tiesi "lisien" yhdenmukaistamiskäytännöstä. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin saattoi arvioida kysymystä ainoastaan määräämällä asian selvittämistoimista sekä tutkimalla kaikki merkitykselliset asiakirjat eikä pelkästään joitakin niistä.

121 Komissio katsoo, että valittajan mainitsema oikeuskäytäntö koskee komission hallussa olevia asiakirjoja, kun taas valittajan valituksessaan tarkoittamat asiakirjat ovat komission sisäisiä asiakirjoja eli asiakirjoja, joita sen ei tarvitse esittää tutkinnan kohteena oleville yrityksille.

122 Komission mukaan valittaja ei ole selvittänyt, miten se, että se olisi saanut tutustua kyseisiin asiakirjoihin, olisi tukenut sen hallinnollisen menettelyn aikana esittämiä väitteitä, eikä se etenkään täsmennä, mikä asiakirja olisi auttanut sitä puolustamaan kantaansa.

123 Komission sisäiseen tutkimukseen liittyvien asiakirjojen osalta komission mielestä se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, ettei valittaja saanut tutustua kyseisiin asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana, ei ole millään tavalla ristiriidassa sen kanssa, että se on määrännyt asiakirjat esitettäviksi oikeudenkäyntimenettelyn aikana. Nämä asiakirjat eivät nimittäin ole sellaisia todisteita, joita komissio aikoi käyttää jotakin kyseessä olevaa yritystä vastaan. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että komissio oli ottanut asianmukaisesti huomioon kyseisten yritysten tutkimuksen aikana esittämät huomautukset.

124 Lisähintojen yhtenäistämisen osalta komissio katsoo, että valittaja yrittää saada yhteisöjen tuomioistuimen tutkimaan uudelleen ensimmäisen oikeusasteen tuo-

mioistuimen jo arvioimat tosiseikat. Kun otetaan huomioon se, kuinka huolellisesti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on arvioinut todisteet ja esitetyt oikeudelliset käsitykset, sitä, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole määrännyt asiassa täydentäviä selvittämistoimia, ei voida komission mielestä pitää puolustautumisoikeuksien loukkaamisena.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

125 On huomautettava, että kilpailuasioissa oikeudella tutustua asiakirjoihin on tarkoitus muun muassa mahdollistaa se, että ne, joille väitetiedoksiannot on osoitettu, saavat tietoonsa komission asiakirja-aineistoon sisältyvän selvitysaineiston, jotta ne voisivat asianmukaisella tavalla ilmaista tämän selvityksen perusteella näkemyksensä päätelmistä, jotka komissio on tehnyt väitetiedoksiannossaan (asia C-51/92 P, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok. 1999, s. I-4235, 75 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 315 kohta).

126 Oikeudella tutustua komission asiakirja-aineistoon pyritään siis takaamaan puolustautumisoikeuksien tehokas käyttö (ks. em. asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 76 kohta), ja se, että kyseiset oikeudet samalla kuuluvat sekä yhteisön oikeuden perusperiaatteiden alaisuuteen että vahvistetaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa (em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 316 kohta).

127 Se, että oikeutta tutustua komission asiakirja-aineistoon loukataan päätöksen tekemistä edeltävässä menettelyssä, voi periaatteessa johtaa kyseisen päätöksen kumoamiseen, jos asianomaisen yrityksen puolustautumisoikeuksia on loukattu (em. asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 77 kohta ja em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 317 kohta).

128 Puolustautumisoikeuksien loukkaamista ei voida tällaisessa tilanteessa korjata pelkästään sillä, että asiakirja-aineistoon tutustuminen on tehty mahdolliseksi riidanalaisen päätöksen kumoamiseksi mahdollisesti nostetun kanteen johdosta käydyn oikeudenkäynnin aikana. Kun oikeus tutustua asiakirjoihin on taattu tässä vaiheessa, asianomaisen yrityksen ei tarvitse osoittaa, että jos sillä olisi ollut oikeus tutustua asiakirjoihin, joita ei ole annettu tiedoksi, komission päätös olisi ollut sisällöltään toisenlainen, vaan sen on osoitettava ainoastaan, että se olisi voinut käyttää kyseisiä asiakirjoja puolustuksekseen (ks. vastaavasti em. asia Hercules Chemicals v. komissio, tuomion 78, 80 ja 81 kohta ja em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 318 kohta).

129 Käsiteltävänä olevassa asiassa on todettava, että valittajan neljännessä valitusperusteessa tarkoittamat asiakirjat eivät kuulu komission sen tutkimiseksi muodostamaan asiakirjavihkoon, onko kilpailusääntöjä rikottu, vaan ovat komission sisäisiä asiakirjoja, jotka ovat jo luonteensa vuoksi luottamuksellisia.

130 Vaikka nämä asiakirjat ovat luottamuksellisia, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on aivan oikein tutkinut, oliko kieltäytyminen paljastamasta niitä perusteltua ja oliko se vahingoittanut valittajan puolustautumisoikeuksia. Näin ollen se tarkasteli oikeutetusti sitä, olisivatko riidanalaiset asiakirjat voineet olla valittajan puolustuksen kannalta hyödyllisiä.

131 Valituksenalaisen tuomion 100 kohdassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, etteivät komission sisäiset asiakirjat sisältäneet ilmeisesti mitään valittajan kannalta kielteistä seikkaa. Tältä osin mistään valittajan valituksessaan mainitsemasta asiakirjasta ei ilmene, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi tehnyt oikeudellisen virheen tai ottanut tosiseikat tai todisteet huomioon vääristyneellä tavalla, kun se totesi, etteivät nämä asiakirjat sisältäneet mitään valittajan kannalta kielteistä seikkaa. Näissä asiakirjoissa kuvataan teräsmarkkinoiden yleisiä kehityssuuntia, mutta niissä ei millään tavalla osoiteta, että PO III:n virkamiehet olisivat tienneet niistä lainvastaisista menettelytavoista, joista valittajaa moititaan, tai jopa edistäneet niitä.

132 Toisin kuin valittaja väittää, siitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin määräsi asian selvittämistoimesta, ei voida päätellä mitään kyseessä olevien asiakirjojen hyödyllisyydestä valittajan puolustuksen kannalta hallinnollisen menettelyn aikana. Useat valituksenalaisessa tuomiossa tehdyt viittaukset näihin asiakirjoihin eivät millään lailla osoita sitä, että asiakirjat olisivat voineet olla hyödyllisiä.

133 Joka tapauksessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 97 kohdassa, että asianomaisilla yrityksillä on tässä asiassa ollut tilaisuus väitetiedoksiantoon vastatessaan toimittaa asiakirjat, jotka ovat niiden väitteiden mukaan olleet niiden hallussa. Valittaja ei ole riitauttanut tätä toteamusta.

134 Tältä osin kuten julkisasiamies toteaa perustellusti ratkaisuehdotuksensa 43—45 kohdassa, koska valittaja olisi voinut saada tiedon riidanalaisissa asiakirjoissa olevista tiedoista muista tietolähteistä, myös omista asiakirjoistaan, ei voida pätevästi väittää, että tutustuminen komission asiakirjoihin oli tarpeen tai hyödyllistä valittajan puolustukselle hallinnollisen menettelyn aikana.

135 Tästä seuraa, että väite, jonka mukaan puolustautumisoikeuksia on loukattu, kun komission asiakirja-aineistoon ei ollut mahdollista tutustua hallinnollisen menettelyn aikana, on perusteeton.

136 Valittajan väitteestä, joka koskee rakenteen yhdenmukaistamista ja lisähintoja koskevia sopimuksia, on riittävää todettava, että se koskee ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen suorittamaa todistusaineiston arviointia ja että kuten tämän tuomion 65 kohdassa todetaan, yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä ei periaatteessa ole valvoa tällaisen arvioinnin laillisuutta.

137 Sen osalta, oliko ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tarpeen määrätä muiden asiakirjojen toimittamisesta, on viitattava tämän tuomion 67 kohdassa mainittuun periaatteeseen. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella oli käytössään asiakirjoja, joita se piti todistusvoimaisina, sen ei tarvinnut ryhtyä selvittämään asiaa lisää vaatiakseen alkuperäistä asiakirjaa, jos se katsoi, ettei tällainen toimenpide ollut tarpeen asian näyttämiseksi toteen.

138 Tämän vuoksi neljäs valitusperuste on osittain jätettävä tutkimatta ja se on osittain perusteeton.

Viides valitusperuste

139 Viides valitusperuste, joka jakautuu kahteen osaan, koskee EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklan virheellistä soveltamista riidanalaisen päätöksen sisältämien, sakon määrää koskevien perustelujen osalta.

Viidennen valitusperusteen ensimmäinen osa

140 Viidennen valitusperusteen ensimmäisessä osassa valittaja arvostelee valituksenalaisen tuomion 629 ja 630 kohtaa. Se väittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehneen oikeudellisen virheen, kun se totesi, ettei sitä, että riidanalaisesta päätöksestä puuttui sakon laskemista koskevia erityisiä tietoja, voitu pitää sellaisena EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklassa tarkoitetun perusteluvelvollisuuden loukkaamisena, joka olisi voinut oikeuttaa kumoamaan määrätyn sakon kokonaan tai osittain.

141 Komissio väittää, ettei valittaja riitauta valituksenalaisen tuomion 624 ja 625 kohtaa, joissa on komission mukaan esitetty ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen arvioinnin ainoat perustelut, ja että valituksenalaisen tuomion muita sakon perusteluihin liittyviä kohtia on pidettävä vain ylimääräisinä toteamuksina. Komission mukaan tämä tarkoittaa, että vaikka yhteisöjen tuomioistuin pitäisi näitä muita kohtia virheellisinä, sen ei pidä kumota valituksenalaista tuomiota, jos se katsoo, että nämä eivät ole ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päättelyn olennaisia vaiheita.

142 Komissio toteaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on pitänyt suotavana, että sakon laskentaa koskevat yksityiskohtaiset tiedot esitettäisiin päätöksessä, jossa määrätään sakosta, mutta se ei ole pitänyt tätä laillisuuden kannalta välttämättömänä. Komissio toteaa lisäksi, että se on riidanalaisen päätöksen tekemisen jälkeen antanut sakkojen laskemista koskevat suuntaviivat.

143 Valittaja katsoo vastauskirjelmässään, että se on komission toimittamien lisätietojen avulla voinut havaita komission sille määräämän sakon määrää laskiessaan tekemät virheet, kuten valituksenalaisen tuomion 690 ja 691 kohdasta ilmenee. Valittaja väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen, kun se on todennut, ettei sakon määrää koskevaa perusteluvelvollisuutta ole laiminlyöty riidanalaisessa päätöksessä.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

144 On huomautettava, että EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan "komission päätökset, suositukset ja lausunnot perustellaan, ja niissä viitataan niihin lausuntoihin, jotka on hankittava".

145 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, että velvollisuudella perustella yksittäistapausta koskeva päätös on tarkoitus antaa yhteisöjen tuomioistuimelle mahdollisuus tutkia päätöksen laillisuus sekä antaa asianosaiselle riittävät tiedot sen arvioimiseksi, onko päätös asianmukainen vai onko se mahdollisesti virheellinen, jolloin sen pätevyys voidaan riitauttaa (asia 32/86, Sisma v. komissio, tuomio 7.4.1987, Kok. 1987, s. 1645, 8 kohta).

146 Käsiteltävänä olevassa asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi valituksenalaisen tuomion 624 kohdassa aivan oikein, että riidanalaisen päätöksen 300—312, 314 ja 315 perustelukappaleeseen sisältyy riittävä ja asianmukainen selostus seikoista, jotka on yleisesti otettu huomioon moitittujen eri rikkomisten vakavuutta arvioitaessa.

147 Riidanalaisen päätöksen 300 perustelukappaleessa mainitaan rikkomisten vakavuus ja sakkojen määrää vahvistettaessa huomioon otetut seikat. Päätöksen 301 perustelukappaleessa on otettu huomioon terästeollisuuden taloudellinen tilanne, 302—304 perustelukappaleessa rikkomisten taloudelliset vaikutukset, 305—307 kohdassa se, että ainakin osa yrityksistä tiesi toimintansa olevan tai voivan olla EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan vastaista, 308—312 perustelukappaleessa väärinkäsitykset, joita kriisijärjestelmän aikana saattoi syntyä, ja 316 perustelukappaleessa rikkomisten kesto. Riidanalaisessa päätöksessä selvitetään lisäksi yksityiskohtaisesti kunkin yrityksen osallistuminen kuhunkin rikkomiseen.

148 On todettava, että riidanalaisen päätöksen sisältämien tietojen perusteella kyseessä oleva yritys on voinut saada tietoonsa toimenpiteen perustelut voidakseen puolustaa oikeuksiaan ja yhteisöjen tuomioistuimella on mahdollisuus tutkia kyseisen päätöksen laillisuus. Tästä seuraa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin soveltanut virheellisesti EHTY:n perustamissopimuksen 15 artiklaa, kun se katsoi päätöksen perustelujen olevan riittävät sakkojen määrän määrittämisen osalta.

149 Sakkojen määrän laskemista koskevien numerotietojen esittämisen osalta on huomautettava, että tällaiset numerotiedot, vaikka ne ovatkin hyödyllisiä ja toivottavia, eivät ole välttämättömiä sakkojen määräämistä koskevan päätöksen perusteluvelvollisuuden täyttämiseksi, ja samalla on korostettava, että komissio ei missään tapauksessa voi luopua harkintavallastaan käyttämällä yksinomaan ja mekaanisesti aritmeettisia laskentakaavoja (ks. asia C-291/98 P, Sarrió v. komissio, tuomio 16.11.2000, Kok. 2000, s. I-9991, 75—77 kohta ja em. asia Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomion 464 kohta).

150 Se, että tietyt laskuvirheet on voitu havaita ainoastaan numerotietojen toimittamisen jälkeen, ei ole riittävä syy katsoa, että riidanalaisen päätöksen perustelut olivat riittämättömät, koska yhteisöjen tuomioistuimen valvoessa tällaisen päätöksen laillisuutta se voi vaatia kaikkien sen tarvitsemien tietojen toimittamista. On riidatonta, että käsiteltävänä olevassa asiassa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pyysi ja sai komissiolta kaikki numerotiedot, joiden perusteella se saattoi valvoa tarkasti sakon laskentatavan laillisuutta.

151 Tästä seuraa, että viidennen valitusperusteen ensimmäinen osa on perusteeton.

Viidennen valitusperusteen toinen osa

152 Viidennen valitusperusteen toisessa osassa valittaja väittää, että valituksenalaisen tuomion 676 kohta, jossa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että "kysymyksessä ei voi olla — — väärinkäsitys perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohdan sisällöstä", on ristiriidassa kyseisen tuomion 658 ja 659 kohdan kanssa, joissa se on todennut, että pääosasto III on aikaansaanut eräänlaista epätietoisuutta EHTY:n perustamissopimuksen tässä määräyksessä tarkoitetun "tavanomaisen kilpailun" käsitteen sisällöstä. Valittajan mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt alentaa sakkoa enemmän, kun otetaan huomioon sen toteamus, jonka mukaan komissio oli aikaansaanut tiettyä epätietoisuutta kyseisen määräyksen tulkinnasta. Valittajan mukaan se, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei hyväksynyt sitä, että valittaja

vetosi lieventäviin seikkoihin, perustui ristiriitaisiin perusteluihin, minkä vuoksi valituksenalainen tuomio olisi kumottava.

153 Komissio katsoo, että valituksenalainen tuomio ei ole millään lailla ristiriitainen "tavanomaisen kilpailun" käsitteen tulkinnan osalta, kun otetaan huomioon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toteamus, jonka mukaan kyseessä olevat yritykset olivat pyrkineet salaamaan komissiolta yhteydenpitonsa todellisen luonteen ja ulottuvuuden, ja se, että nämä yritykset olisivat voineet kääntyä komission pääosasto IV:n (kilpailupääosasto) puoleen, jos niillä olisi ollut pienintäkään epäilyä tämän yhteydenpidon lainmukaisuudesta. Komission mukaan tällä ei olisi näin ollen voitu perustella sakon alentamista enemmän.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

154 On todettava, että valitusperusteen tämä osa koskee kysymyksiä, joihin on jo vastattu tutkittaessa kolmannen valitusperusteen ensimmäistä osaa tämän tuomion 77—83 kohdassa.

155 Edellä esitetyn perusteella viides valitusperuste on hylättävä perusteettomana.

Kuudes valitusperuste

156 Valittaja katsoo, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole käyttänyt asianmukaisesti EHTY:n perustamissopimuksen 33 artiklan mukaista toimival-

taansa, jonka perusteella se voi valvoa riidanalaisen päätöksen laillisuuden ja kumota sen. Valittaja toteaa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole kumonnut kyseisen päätöksen 1 artiklaa, jonka mukaan valittaja oli rikkonut EHTY:n perustamissopimuksen 65 artiklan 1 kohtaa myös ennen 1.7.1988, vaikka se totesi valituksenalaisen tuomion 524 kohdassa, että "komissio ei ole näyttänyt toteen, että kantaja olisi syyllistynyt mihinkään teräspalkkikomitean toimintaan liittyviin rikkomisiin ennen 1.7.1988".

157 Komissio toteaa, että ainoa kilpailusääntöjen rikkominen, johon valittajan on riidanalaisessa päätöksessä väitetty syyllistyneen ennen 1.7.1988, on osallistuminen sopimukseen, jonka tarkoituksena oli nostaa hintoja Saksassa ja Ranskassa ja joka mainitaan kyseisen päätöksen 224 perustelukappaleessa. Komission mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi kuitenkin valituksenalaisen tuomion 170 kohdassa, ettei valittajan osallistumista kyseiseen sopimukseen ollut osoitettu oikeudellisesti riittävällä tavalla.

158 Komissio väittää, ettei valittajalle missään tapauksessa määrätty sakkoa ennen 1.7.1988 toteutetuista rikkomisista.

159 Valittaja väittää vastauskirjelmässään, ettei komission mainitsemilla perusteilla voida perustella kieltäytymistä kumoamasta riidanalaisen päätöksen 1 artiklaa siltä osin kuin kyse on sopimuksesta, jonka tarkoituksena oli nostaa hintoja Saksassa ja Ranskassa.

Yhteisöjen tuomioistuimen arviointi asiasta

160 On todettava, että kuten julkisasiamies ratkaisuehdotuksensa 114 kohdassa perustellusti toteaa, riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa viitataan rikkomis-

ajanjaksoon, joka ei käsitä aikaa ennen 1.7.1988. Tältä osin on riidatonta, ettei valittajalle ole määrätty sakkoa tämän ajanjakson osalta.

161 Tästä seuraa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi voinut kumota riidanalaisen päätöksen 1 artiklaa ennen 1.7.1988 tehtyjen hintasopimusten osalta.

162 Riidanalaisen päätöksen 224 perustelukappaleen osalta riittää, kun todetaan, ettei se ole vaikuttanut päätöksen päätösosaan eikä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen näin ollen tarvinnut kumota sitä nimenomaisesti. Valittajan edut tulivat riittävän hyvin turvatuiksi sillä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi valituksenalaisen tuomion 170 kohdassa, ettei valittajan osallistumista sopimukseen, jonka tarkoituksena oli nostaa hintoja Saksassa ja Ranskassa, ollut osoitettu oikeudellisesti riittävällä tavalla.

163 Tästä seuraa, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole tehnyt oikeudellista virhettä, kun se ei kumonnut riidanalaisen päätöksen 1 artiklaa siltä osin kuin se koskee aikaa ennen 1.7.1988.

164 Tästä seuraa, että kuudes valitusperuste on perusteeton.

165 Edellä esitetyn perusteella valitus on hylättävä.

Oikeudenkäyntikulut

166 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan, jota sovelletaan valituksen käsittelyyn työjärjestyksen 118 artiklan nojalla, mukaan asianosainen,

joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska valittaja on hävinnyt asian kokonaisuudessaan ja koska komissio on vaatinut oikeudenkäyntikulujensa korvaamista, valittaja on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) **Valitus hylätään.**

2) **Corus UK Ltd velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Wathelet Edward La Pergola

Jann von Bahr

Julistettiin Luxemburgissa 2 päivänä lokakuuta 2003.

R. Grass

kirjaaja

M. Wathelet

viidennen jaoston puheenjohtaja